

РЕЦЕНЗИЯ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Издание №	дата 201 г.
Редовен №. 161	дата 04.09 20 20 г.
София 1113, б. п. Шипченски проход № 52, бл. 17 т. 02/870 21 91; факс: 02/870 21 91	

От проф. д-р ВЕСЕЛИН КОСТОВ ЯНЧЕВ,

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в Института за исторически изследвания при БАН

в професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „История на България“, (Нова българска история – социална политика, институции, обществени организации), за нуждите на секция „Нова българска история“, обявен в „Държавен вестник“ (бр. 21 от 13 март 2020 г.)

За участие в конкурса документи са подадени единствено от доц. д-р Росица Стоянова.

Росица Стоянова е утвърдено име в българската историческа наука. Нейната професионална и творческа биография е изцяло свързана с Института по история/Института за исторически изследвания на БАН. Именно там тя преминава през всички стъпала на професионално израстване – от проучвател, през научен сътрудник до доцент. През 1990 г. защитава кандидатска/докторска дисертация на тема „Демократическата партия по време на управлението на Народния блок 1931–1934 г.“, която ѝ носи 50 точки в настоящия конкурс. Задълбочавайки изследванията си за историята на една от най-влиятелните политически партии в страната,

през 2003 г. тя публикува монографията „Под знака на конфронтацията. Демократическата партия и политическите борби в България (1924–1934)“. Това е и нейния хабилитационен труд. Доцент Стоянова е сред най-дейните участници в организационния и научния живот на Института за исторически изследвания, член е на неговия Научен съвет и на редакционната колегия на авторитетния му орган – списание „Исторически преглед“. От 2014 г. тя ръководи и секцията „Нова българска история“.

С времето Р. Стоянова разширява както тематиката на своите изследвания, така и техния хронологически обхват. Наред с партийно-политическата проблематика, тя все по-трайно насочва своите търсения в една малко популярна и неразработена в българската историография проблематика – социалната история и по-конкретно проблемите на дарителството и благотворителността. Резултатите от тези търсения, възплътени в редица публикации, дават основание на авторката да участва в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“.

Сред тях основно място заема монографията „Гражданските организации, държавата и институциите за обществени грижи в България (1878-1939)“, издадена през 2009 г. в съавторство с проф. Веска Николова (100 т.). В монографията кандидатката е съавтор на предговора и заключението и автор на две от главите, разглеждащи периода след 1918 г. – практически до 50-те години на ХХ в. Прави впечатление широката документална база, върху която стъпва изследването, включваща архивни документи от централните и местни архиви и музеи, периодичен печат, публикувани сведения и отчети на благотворителните организации. Съществуващата историография е проучена цялостно и задълбочено и е използвана по един коректен и етичен начин. Може да бъде констатирано абсолютно съвпадение между поставените цели и постигнати резултати на

изследването, което за първи път представя една цялостна картина на общественото подпомагане в България в междувоенния период и то в контекста на политическите и стопански промени. Не може да не бъде отбелязано детайлното и многопластовото представяне на проблемите в техните два аспекта – инициатори и носители/извършители на благотворителна дейност и нейните реципиенти, лицата, които се нуждаят от обществена подкрепа. В първата категория са проследени както гражданските инициативи, така и тези на общините, на държавата, включително със съответното законодателство, и на Българската православна църква. Спокойно и обективно се акцентира върху усилията, макар и не винаги достатъчно ефективни, за постигане на координация и разширяване на дейността им за подпомагане на нуждаещите се, чието количество рязко нараства вследствие от войните, стопанските и политически катаклизми. Посочени са и различните форми на благотворителност и социални грижи, както и тяхната еволюция след извършените радикални политически промени през 1934 г. Преминаването от обобществена благотворителност към „обществено подпомагане“ е изведено като една от основните характеристики не само на деветнадесетомайския режим, но и на последвалото го безпартийно управление, свидетелство за нарастване на социалната роля на държавата. Самото обществено подпомагане, както изтъква авторката, престава да бъде градско явление и започва да навлиза и в селата. Посочени са както положителните резултати, следствие от тази политика, така и негативните тенденции, които тя съдържа. Представените биографии на лица, ангажирани с благотворителна и социална дейност, дават плътност и конкретност на изложението. За това способстват и приложените документи. Що се отнася до реципиентите – в изследването на Р. Стоянова са представени както пострадалите от войните, така и децата, жените, възрастните хора, бежанците, инвалидите, социално слабите,

криминално проявените. Всичко това не само **обогатява**, но променя представите за българското общество и българската държава в един сложен и противоречив етап от тяхното развитие.

Като втора публикувана монография, но не представена като основен хабилитационен труд, е приложена „Политиката като отговорност и изпитание. Теодор Иванов Теодоров 1859-1924. Кореспонденция, речи, спомени на съвременници“, издадена през 2014 г., отново в съавторство с проф. Веска Николова. Книгата се състои от предговор, биография на политика и документи от и за него. Авторовият текст е от 55 страници, а документалният от 350, плюс справочен и илюстративен материал. Книгата възкресява за историците и за широката публика една емблематична политическа фигура от второто поколение строители на съвременна България, стожер на демокрацията и парламентаризма, държавник с трайна следа в управлението на страната. Безспорен принос на изданието е, че то внася нови щрихи към познанието за развитие на страната от края на XIX и първите съдбоносни десетилетия на XX век, за принципите, мотивите, културата и морала на тогавашния политически елит. Извършената издирваческа и изследователска работа на авторите е на най-високо професионално ниво. Но трябва да се отбележи, че в случая не може да се разграничи техният конкретен принос, както и факта, че изследователският текст е под изискуемите 100 страници, които нашето действащо законодателство приема за монография.

Кандидатката представя девет статии и доклади, публикувани в нерелефирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, оценени на 90 точки. Сред тях две са посветени на политически личности – Александър Малинов и Михаил Маджаров. Първият отдавна е в изследователското ползрение на авторката, която му е посветила отделна монография – „Политикът и

неговият избор. Александър Малинов (1867–1938)“, издадена през 2007 г. В конкретната статия са разкрити качествата на Малинов като политик, държавник, партиен лидер и парламентарист. Втората статия е изградена върху малко известния дневник на Маджаров за първата година от реалното участие на България в Голямата война. Останалите седем статии са свързани с пристрастната за авторката тема за благотворителността и дарителството. Всички те са с широк хронологически обхват и са посветени на различни проблеми – пострадалите от войните, бежанците, благотворителните нагласи в средите на Българската православна църква, обществената благотворителност в Пловдив, дарителството в подкрепа на научното знание. Въпросните статии внасят нови фактологични детайли и нюанси, съдържат важни изводи и заключения. Обобщаващ характер имат и статиите, посветени на ролята на гражданските организации за модернизацията на българина и за пътищата и механизмите на формирането на обществена памет за дарителите и дарителството.

Четири са студиите на доц. Стоянова, публикувани в нерелевантни списания с научно рецензиране и оценени с 60 точки. Те отново са свързани с темите за благотворителността и дарителството. В тях са разгледани дейността на Софийската община в подкрепа на социално слабите през периода 1934 -1939 г., държавната политика или създаването на нормативна база по отношение на дарителството в сферата на образованието и обществения имидж на благотворителността в нова България, ролята на държавата и местните власти за неговото формиране. Една от студиите хвърля мост между миналото и настоящето, разглеждайки проблема за унищожаването на благотворителните практики след 1944 г. и трудното им възстановяване в годините след края на еднопартийното управление.

Своите задълбочени познания за Демократическата партия Р. Стоянова използва и в разработването на студия (оценена с 20 точки) за управлението на Народния блок от 1931 до 1934 г. Тя е публикувана в авторитетния том IX на академичната История на България (1918–1944), издаден през 2012 г.

Научните разработки и публикации на доц. Р. Стоянова в периода след хабилитацията ѝ далеч надхвърлят представените в списъка с наукометрични данни. Към тях трябва да се прибавят още две десетки студии и статии – индивидуални или в съавторство, документални и енциклопедични издания. Голям дял от тях разглеждат специфични проблеми и проявления на благотворителността, но не само. Заслужава да се отбележат изданията, посветени на парламентаристите от Русе през периода от 1879 до 1946 г. и на жените в историята на академичната наука в България. Нови полета на интерес и изследване са статиите, разкриващи портретите на бележити жени в новата Българска история – Елисавета Консулова-Вазова и Мария Гешова, както и тези, разглеждащите историята на значимите родове на Пулиевци и Тодоровци. Росица Стоянова е съавтор и на тритомната енциклопедия „Дарителство. Дарителски фондове и фондации в България 1878-1951.“ В този първи опит за систематизиране на данните за частната и обществена благотворителност в България нейно дело са 162 отделни статии.

Значителното по обем, съдържателност и разнообразие научно творчество на кандидатката привлича интереса и е високо ценено от историческата гилдия. Доказателство за това са цитиранията, които надвишават изискуемите 100 точки. Пет са цитиранията и рецензиите в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни токове, пет в

монографии и колективни томове с научно рецензиране и осем цитирания и рецензии в нерелативирани списания с научно рецензиране.

Професионалните и организационни качества на Росица Стоянова проличават във факта, че тя е научен ръководител на двама успешно защитили докторанти - Красимира Узунова и Стефан Шивачев, чиито теми „Хасково между двете световни войни (1919-1939) и „Ролята на община Пловдив за развитието на града през периода 1886-1944 година“ правят впечатление със своята значимост и голям хронологически обхват. Доцент Стоянова е научен ръководител на проект, посветен на големия български държавник, общественик и учен академик Иван Евстратиев Гешов, член на екипите и координатор в други три национални научни проекта, посветени на дарителството и културноисторическото наследство. По този начин са покрити и надвишени изискванията на закона в последната предвидена група от наукометрични показатели. Към този списък могат да бъдат прибавени и ръководството и участието в още три национални научни проекта, посветени на Първата световна война, на организацията и структурата на българските задгранични представителства и на жените в историята на академичната наука в България.

Росица Стоянова има сериозен принос за издирването и популяризирането на огромен масив от документи, свързани с политическото, социалното и културното развитие на страната ни в следосвобожденския период. Тя е един от пионерите на изследването на темата за благотворителността и общественото подпомагане във всички нейни аспекти и прояви. Направените от нея обобщения, изводи и заключения в тази сфера представляват фундамент, върху който може и трябва да стъпи всяко следващо изследване за развитието на българската държавност и българското общество в периода след края на Първата

световна война. Нейна заслуга е и възкресяването на редица исторически личности, непознати или малко познати за широката публика. Ползотворни са и усилията ѝ за създаване на ново поколение изследователи, за популяризирането на историческото знание като у нас, така и в чужбина. Не на последно място резултатите на нейната научна дейност не само покриват, но надвишават всички законови изисквания за присъждане на академичната длъжност „професор“.

Всичко това ми дава основание за моя положителен вот.

София, 3 септември 2020 г.

проф. д-р Веселин Янчев